

't Hupke

Nr.175 Winter 2019

In dit nummer

- Nieuwsberichten
- Uit de oude doos
- Vogels houden van Breda
- Nestkastonderzoek
Liesbos
- Uitreiking Gouden
Lepelaar, Jan Benoist
- De Kolgans
- Ooievaars in de Lage
Vuchtpolder
- Ooievaars
Hondsdonkseweg
- 22 jaar Hazemeiren
- Huiszwaluwen in Breda
- Oude waarnemingen
- Vogels met kuiven
- Een dagje vogelen met
Hans Klaassen
- Natuurgebied in de regio,
Rucphensebossen
- Bijzondere waarneming,
de Rode Wouw

Dit is uitgave nr.175, Jaargang 49
Oplage 300 stuks.

't Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Lidmaatschap van de Westbrabantse VWG loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar.

Bank 76 INGB 0001 0637 12

Bestuur

Bert van de Haar (voorzitter)
Fred Pardoel (secretaris)
Ineke Buijnsters (PR&communicatie.)
Kees Wijnen (Penningmeester)
Vacant (bio-secretaris)
Vacant (coördinator werkgroepen)

Redactie 't Hupke

Martin van Leest
Jan Benoist
redactie@westbrabantsevwg.nl

Vaste medewerkers

Raymond van Breemen
Piet van Iersel
Hans van der Sanden
Willem Veenhuizen
Harry van Vugt

Tekstcorrectie

Henriette Huijgens
Ad Rijnen
Albert de Hoon

Overname artikelen

Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de redactie worden overgenomen.

Wijze van aanleveren

Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak.
Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email

Website

www.westbrabantsevwg.nl

Wenst u 't Hupke alleen digitaal te ontvangen stuur dan een mailtje naar:
secretaris@westbrabantsevwg.nl

Webredactie

Ger Duijf (g.duijf@casema.nl)
Zie ook de maandelijkse nieuwsbrief

Volgend Hupke

Verzenddatum 1 maart 2019
Aanleveren kopij 1 februari 2019

Foto omslag

Ed van Zoonen

't Hupke wordt gedrukt door:

Print Wall, Breda

Ik wil in dit stukje de lezers meenemen in een blik op de toekomstige ontwikkelingen in Breda en omliggende gemeenten. In de gemeente Drimmelen staat een enorme zonneweide gepland en Breda gaat binnenkort aan de slag om een visie te ontwikkelen voor diverse zonneweides, maar ook om beter gebruik te maken van de beschikbare dakoppervlakte. Ik wil hier niet de discussie aangaan of zonneweides en/of windmolens een verrijking of een verarming voor het landschap zijn; dat is voor ieder immers een persoonlijke afweging en beleving.

De meeste van deze ontwikkelingen zijn ingegeven door de noodzaak invulling te geven aan duurzaamheidsmaatregelen. Nu is duurzaamheid iets dat alle mensen, in ieder geval degenen die de natuur een warm hart toedragen, als een vanzelfsprekendheid zouden moeten zien, willen we deze planeet in stand houden voor de toekomst. Er zijn echter wel meerdere wegen die daarvoor bewandeld kunnen worden. Het lijkt er nu heel erg op dat – door subsidie gedreven – vooral ingestoken gaat worden op windmolens en zonneweides. Nu zijn windmolens niet echt vrienden van alles dat vliegt (dus ook vleermuizen). Zonneweides kunnen, indien slecht aangelegd, hele grote oppervlaktes ongeschikt maken voor flora en fauna; de grond ervoor zal tevens veelal onttrokken worden aan de toch al schaarse landbouwgrond, die ook al onder druk staat door de benodigde bouwpercelen voor de steeds maar groeiende bevolking.

Nu zult u mij niet horen zeggen dat er dus geen windmolens en zonneweides moeten komen. Maar het vraagt wel om een meer evenwichtige afweging tussen natuur- en projectontwikkelaarsbelangen (lees financieel gewin). Er zijn in het verleden al heel goede zonneweides aangelegd. Die hebben zelfs een meerwaarde voor de natuur opgeleverd, door de panelen hoger van de grond te plaatsen en met voldoende tussenruimte. Als daarnaast ook nog gekozen wordt voor wat variatie in hoogte en wat poelen, kan een nieuwe biotoop ontstaan, waar ook de vogels van kunnen profiteren. In Enschede hebben ze er al positieve ervaringen mee opgedaan.

Hetzelfde zou je je kunnen voorstellen voor windmolens. Geef niet aan in welk gebied ze moeten komen, omdat iemand vindt dat er gebundeld moet worden met bestaande infrastructuur, maar kijk in welke gebieden ze kunnen. En dat kun je alleen doen door duidelijk in kaart te brengen waar mens en dier er zo min mogelijk (en het liefst helemaal niet) door gehinderd zullen worden. Hier kan ook een grote rol weggelegd zijn voor natuurverenigingen. Die hebben vaak beter in beeld welke soorten en in welke aantallen ergens in een gebied voorkomen dan een ecologisch onderzoeksbureau, dat vaak even snel een rapport maakt op basis van een kortstondig bezoek of zelfs alleen literatuurstudies.

Een nog veel betere maatregel zou zijn als de overheid een breder scala aan mogelijkheden aanbiedt aan producent en consument om meer te doen aan duurzaamheid. Dat kan al heel simpel door bijvoorbeeld de consument te belonen als deze minder energie gebruikt dan gemiddeld. In dat geval zou bijvoorbeeld de fiscale energietoeslag navenant verlaagd kunnen worden. Dat stimuleert de consument om minder energie te gaan gebruiken. En geen subsidie aan projectontwikkelaars, maar aan de consument om zijn dak te gebruiken voor zonnepanelen. En de mensen zonder dak de mogelijkheid te geven om direct te participeren in bijvoorbeeld een zonnedak op een bedrijfspand.

En zo zijn er legio kleinschaliger maatregelen te nemen door de consument, maar daar moet wel de aandacht voor gevraagd worden en een 'passende' beloning worden gegeven.

Bert van de Haar

Dat Jan Benoist de Gouden Lepelaar van 2018 door Vogelbescherming Nederland kreeg toegewezen, zal weinigen ontgaan zijn. Het was ook nog eens de honderdstel! We hebben het gevierd met een zestigtal genodigden en er is veel publiciteit aan gegeven in het regionale nieuws. Jan kreeg deze bijzondere onderscheiding voor zijn grote bijdrage aan de vogelbescherming. Elders kunt u er meer over lezen. Jan, ook vanaf deze plaats, nog eens gefeliciteerd met deze bijzondere gebeurtenis.

Vanwege het ontbreken van een werkgroep-coördinator en een bio-secretaris, wordt sinds vorig jaar tweemaal per jaar door het bestuur overlegd met vertegenwoordigers van alle werkgroepen en ondersteunende groepen. Op 25 oktober jl. hebben we dat weer uitgebreid gedaan. Onder andere kwamen de ontwikkelingen rond de "windmolens A16" aan bod. Het Provinciale Inpassingsplan (PIP) is bekend en de wettelijke bezwaretermijn is gestart. De vereniging zal (misschien vanuit Natuurplein) een bezwaar indienen over de molens die bij Rooskensdonk gepland zijn. We zullen met het oog daarop de samenwerking gaan zoeken met Staatsbosbeheer, in de hoop dat deze organisatie ook beroep wil aantekenen. Rooskensdonk is tenslotte haar eigendom met de doelstelling weidevogelgebied. En wij denken voldoende onderbouwde argumenten te hebben om aan te tonen dat door plaatsing van windmolens zo dicht bij het gebied verjaging van Grutto en Kievit zal plaatsvinden. Mogelijk dat er op grond van deze argumenten nog een windmolen verplaatst kan worden. Ook de vervanging van de windmolens bij Etten-Leur, waar de vereniging een overeenkomst heeft met de eigenaar over compensatiegelden voor de natuur, komt langzaam naderbij. Reden om alvast te kijken wie de tellingen en het onderzoek gaan doen in het kader van die overeenkomst. Dit met het doel gedurende drie jaren de daadwerkelijke effecten te inventariseren, zodat er ook voor toekomstige discussies over plaatsingen van windmolens harde feiten aangevoerd kunnen worden en niet alleen maar inschattingen van projectontwikkelaars. Het bestuur heeft Aad Kortekaas bereid gevonden om hierin coördinerend op te treden.

Een andere belangrijke vergadering nadert alweer: de algemene vergadering van 22 november a.s. Naast de normale onderwerpen als de financiële stand van zaken van dit jaar en de begroting van volgend jaar, staat een voorstel voor het nieuwe beleidsplan op de agenda. En wederom zullen we aandacht moeten vragen voor de invulling van bestuursfuncties, want er is veel werk te verrichten en het bestuur wordt alleen maar kleiner. Verder kijken we terug op een periode met een aantal kleine zaken, waar helaas ook weer roofvogelshows bij hoorden. We blijven hiertegen ageren. Helaas staan nog veel personen en instellingen niet stil bij het dierenleed dat daarbij voorkomt. Voor het verstoorde biotoop van een Steenuil in het Markdal is gelukkig een oplossing gevonden. Tenslotte wil ik nog vermelden dat op de website een nieuwe vogellijst is gepubliceerd (met dank aan Han Rijgersberg). Deze is niet bedoeld voor officiële tellingen, maar vooral voor beginners/cursisten die er waarschijnlijk wel gemak van kunnen hebben.

Fred Pardoel, secretaris

Vuurwerk

Het is weer bijna feest, het nieuwe jaar zal weer gevierd worden met veel knallend vuurwerk. Honden en katten zijn doodsbang en moeten binnen gehouden worden met de gordijnen dicht. Nederland is rond de jaarwisseling een oorlogsgebied. De Syrische vluchtelingen moeten worden gerustgesteld en verteld dat hier de oorlog naar verwachting niet zal uitbreken. In ziekenhuizen staat men paraat om personen met letsel te behandelen, een aantal zal ledematen verliezen of blind worden. Bij brandweer, ambulance en politie zijn de verloven ingetrokken. Maar ja, het is traditie en daar mag men niet aan komen, de miljoenschade moet maar voor lief genomen worden, het is cultureel erfgoed. De politiek durft geen maatregelen te nemen, het zou weleens stemmen kunnen kosten. In het buitenland mogen particulieren geen vuurwerk afsteken, zelfs in België niet, waar het wel heel het jaar te koop is en Nederlanders de beste klanten zijn. Een ongekende hoeveelheid fijnstof wordt de lucht ingeblazen en komt in het milieu terecht.. Uit radarbeelden blijkt dat om 24.00 uur miljoenen vogels het luchtruim kiezen om het geweld te ontvluchten. Zouden ze zich niet dood vliegen tegen hoogspannings-leidingen, windturbines of andere obstakels? Waar blijft de Merel in mijn tuin of de Turkse Tortels die in de laanbomen op straat slapen? Het feest begint al begin december als groepjes jongeren knalvuurwerk afsteken en vuilnisbakken opblazen, maar dat is niet ons probleem.

Laten wij hopen dat deze jaarlijkse nachtmerrie binnenkort slechts een dwaze traditie uit het verleden zal zijn. Dat de politiek eens durft te handelen, nu het ene na het andere rapport schreeuwt om afschaffing van deze idiotie, burgemeesters er om smeken, en een meerderheid van de Nederlanders inmiddels ook voor een vuurwerkverbod is. Dat het gezond verstand in Den Haag het wint van die bizarre angst voor de boze witte man – die altijd overal tegen is, maar gek genoeg niet als het gaat om verwoestende feestjes. Tweede Kamerleden moeten eindelijk eens ballen tonen.

Prettige jaarwisseling.

Biemeus

Wolfslaar

Jorrit aan het werk

(foto: Ineke Buijnsters)

Op 16 september jl. stond de West Brabantse Vogelwerkgroep klaar om mensen advies te geven over vogels in de tuin. Markkant had ons uitgenodigd om op het Groene Tuinen Festival aanwezig te zijn. Terwijl de jeugdige bezoekers vogeltjes aan het knutselen waren, werden er aan het volwassen publiek lastige quizvragen gesteld. Het gesprek kwam zo op gang over vogels. 'Wist u dat uw tuin niet al te netjes moet zijn?' vroeg ik aan een mevrouw die advies wilde over haar tuin. Ze verbaasde zich over het feit dat er dit jaar opeens geen mussen meer in haar tuin zaten. Het blijft soms lastig om een kant-en-klaar antwoord te geven. Maar gelukkig waren er ook nog een aantal ervaren vogelaars aan wie ik hulp kon vragen. Ik denk dat we de vogels naar onze tuin kunnen brengen door rommelplekjes met verschillende planten te maken in onze tuin. Want wat is nou mooier dan het gefluit van de vogeltjes in je tuin? Al met al een zeer geslaagde dag dus, bij kinderboerderij Wolfslaar.

Jorrit van Gils

Steenuilkast geplunderd

Deze Steenuilkast hing in een boom aan de Muizenstraat. Een Wespendif is net zo lang bezig geweest om bij de raten van de hoornaar te komen totdat de kast uit de boom is gevallen.

De raten liggen rechtsonder bij de kast en de Wespendif (waarschijnlijk waren het er twee) kon zich er tegoeed aan doen.

Wespendif, gefotografeerd door eigenaar van de kast.

Martin van Leest

Oproep voor het vijftigjarig jubileum

Wie heeft er nog eigengemaakte vogelkunst die we kunnen tentoonstellen voor onze leden tijdens de viering van ons vijftigjarig jubileum op 11 mei 2019 in de Wegwijzer?.

Er zijn al leuke inzendingen en toezeggingen binnen, onder andere schilder- en tekenwerk, vogelkeramiek, en zelfs 'gebreide' vogels krijgen we te zien.

Tevens zijn we op zoek naar documentatiemateriaal over vijftig jaar vogelspotten, zoals dagboeken, notitieboekjes, schetsen van vogels, oude kijkers, foto's, excursiemateriaal enz. Toestemming van de eigenaar is vereist, i.v.m de privacywet. Er komt een kledingstuk, een poloshirt, groen en met ons logo bedrukt.

Tijdens of na de aankomende ledenvergadering (22 november) is het te passen en te bestellen (M,L,XL,XXL) .

Om in de kosten wat tegemoet te komen krijgen de eerste vijftig kopers van een shirt het logo betaald door de Vogelwerkgroep. Kortom bestellen.....

De prijs van het shirt zal schommelen tussen de 20 en 25 euro.

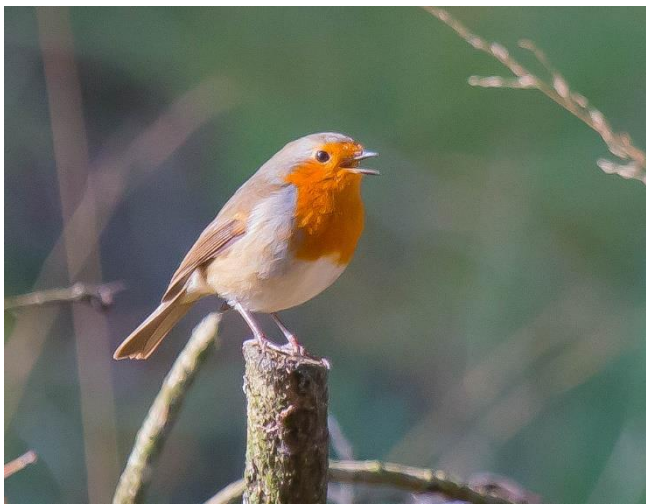
Belevenissen in de Doenradestraat

Wat een droogte, wat een droogte dit seizoen. Om de paar dagen kon ik het water in de vogeldrinkschalen weer verversen. Geregeld kwamen mezen, duiven en een enkele Heggenmus er drinken en badderen. De Gierzwaluwen waren hier in de straat en omgeving, eind juli al vertrokken. Misschien waren ze wat eerder weg vanwege de aanhoudende droogte, misschien ook was er te weinig 'luchtplankton' in de bovenste luchtregio's.

Stiller werd het, ook de Merel was amper waar te nemen in de tuin of in de omgeving. Soms zag en hoorde je er een of twee, man en vrouw, daarna was er vele weken niet één aan te treffen. Het usutuvirus bij de Merel heerst nog steeds. Ook nu tijdens de vogeltrek worden nog maar weinig Merels gezien. Maar, dat zul je altijd zien, terwijl ik dit tik zie ik een mooie gezonde merelman in de tuin. Hij lijkt wel wat forser dan anders, een noorderling.... Maar hoe lang nog aanwezig?

Onze Pimpel- en Koolmezen komen elke dag drinken of van de broodkruimels snoepen. Zelfs ons 'Miepie' is weer van de partij! Met deze droogte voer ik nog geen zaden en vetten, als het wat kouder wordt dan beginnen we langzaam weer kleine hoeveelheden te geven. Af en toe kwam tot begin september weer een 'Fitjafje' langs, op weg naar Midden- of Zuid-Afrika. Maar tijdens zachtere winters blijven er ook veel in ons land rondhangen. De alarmroep van de Heggenmus hoorde ik geregeld in de tuin of omgeving. Soms scharrelt deze vogel ook onder de struiken op zoek naar allerlei gevallen zaden.

Houtduif en Turkse Turtel waren wel elke dag in de tuin, vaak alleen of even op de voerplank.

Roodborst

(Ria Lambregts)

Een enkele noordelijke Roodborst liet zijn lied horen, een winter- en voedselterritorium afbakenend. Ook bij het felle licht van de lantaarns klonk plots zijn zang.

Na de 'reddingsoperatie' Scholekster in de Matheneststraat heb ik deze vogels niet meer aangetroffen hier in de wijk. Tot een paar dagen geleden; toen zag ik weer een exemplaar druk voedselzoekend, op en in de nog droge gazon-ondergrond aan de overkant van de Doenradestraat. Blijft toch apart, zo een Scholekster in de wijk te zien.

Van de Gaai waren een of soms twee exemplaren in de tuin of omgeving aanwezig; snel zaken inspecterend en zoekend

naar eetbare dingen en weg waren ze weer. Kauwen blijven toch de talrijkste en meest aanwezige soort in de tuin en omgeving. Het tafelkleed is nog maar net uitgeschud of er zit er al een op de plank. Ze houden dit in de gaten of waarschuwen elkaar.

Zwarte Kraai en Ekster kwamen niet of zelden in de tuin, wel zochten ze aan de overkant voedsel op het gazon of in de bermen van de Loevesteinstraat.

De Grote Canadese Ganzen vliegen met soms veel geluid in alle vroegte bij ons over, in westelijke richting, naar het Markdal. Een keer heb ik een groep zien afzwenken in noordelijke richting, naar het Amphiaziekenhuis. Mooi is af en toe nu te zien hoe een Buizerd laag overkomt of doorvliegt; dat kan trek zijn of een zwervend exemplaar vanuit de Landschappelijke Driehoek (St. Joost en omgeving). Let op, met mooi weer is er ook in de stad vogeltrek waarneembaar. Er is nu altijd kans op aparte soorten in je eigen omgeving!

Willem Veenhuizen

Vogelvriendelijke tuin

(Martin van Leest)

Deze keer komen het idee en de gegevens wederom uit de milieubox van Harry van Vugt. Die zit vol originele waarnemingen van de waterwildtellingen van de West Brabantse Vogelwerkgroep. De groene kist bevat zowel originele aantekeningen van Ad Nuijten en Harry van Vugt over waterwildtellingen van 1983 tot 2008 als kopieën daarvan. Wat mij deze keer opviel waren de waarnemingen van Bonte Kraaien, weliswaar geen waterwild maar in die jaren gewone bezoekers van West-Brabant. Zelf vind ik de Bont Kraai een vogel die de moeite waard is om naar te kijken, maar dat valt nu niet meer mee, zoals zal blijken. Je moet er voor naar Friesland / Groningen en dan nog wel in hartje winter om er een te zien,

Gelukkig heeft de West Brabantse Vogelwerkgroep een archief dat al vele jaren wordt bijgehouden door Hans van der Sanden. Het is inmiddels digitaal geworden en daarom is het voor Hans gemakkelijk de waarnemingen van de Bonte Kraai eruit te halen. Zo gezegd zo gedaan. Wat het oplevert zie en lees je hierna. De Nieuwe Sovon-atlas zal nog meer gegevens opleveren denk ik zo, maar voor het Hupke kijken we natuurlijk naar West-Brabant.

Omdat de Bonte Kraai geen broedvogel is wordt er ook in de Avifauna van Noord-Brabant geen aandacht aan besteed. Ook in de Atlas van de West-Brabantse broedvogels geen woord erover. Kortom, in de algemene literatuur is niet veel te vinden.

Gelukkig hebben we dus nog ons archief en ik wil even stilstaan bij een drietal facetten van deze waarnemingen: welke waarnemers hebben de hoogste aantallen gescoord, in welke kilometerhokken was dat dan en welke gebieden waren voor de Bonte Kraai de plek om heen te gaan. De Bonte Kraai was aanwezig vanaf oktober tot april en je kon hem in die tijd bij mijn weten eigenlijk overal wel zien, zoals dat ook geldt voor de gewone en bekende Zwarte Kraai. De boeren houden er niet van dus die proberen de vogels weg te pesten door dode exemplaren aan stokken op te hangen in de hoop dat het de Zwarte Kraai zal afschrikken. Nou, dat hebben ze dan verkeerd begrepen, de kraaien malen daar niet om.

Wie hebben de waarnemingen aan onze Vogelwerkgroep doorgegeven? Dat zijn gelukkig heel veel mensen, want de werkgroep kende toen veel minder leden dan nu. In totaal telde ik 65 verschillende leden. Maar de topscoorders zijn er eigenlijk maar twee: Harry van Vugt en Ad Nuijten. Let op, dat was in de tijd dat er nog geen www.waarneming.nl bestond, geen app's waren en je dus met kaartjes aan de (bio)secretaris je waarneming moest doorgeven. In totaal zijn er zo'n 270 waarnemingen in het archief opgenomen waarvan er bijna 100 van beide heren afkomstig zijn.

Het gevolg van dit feit is dat we dus gevoeglijk kunnen aannemen dat van de plekken die zij bezocht hebben veel

waarnemingen zijn ingestuurd. Zo blijkt dat Harry de meeste waarnemingen deed op het industrieterrein Moerdijk, toen een terrein in ontwikkeling en ook in de Binnenpolder van Terheijden, waar hij vaak kwam vanwege de eendenkooi. De waarnemingen van Ad Nuijten zijn veel meer verdeeld over ons werkgebied; ze zijn verspreid over wel meer dan dertig gebieden. Maar als je naar de waarnemingen als geheel kijkt valt op dat de polders ten noorden van Breda erg in trek waren bij de Bonte Kraaien. Zo was de omgeving van Lage en Hooge Zwaluwe favoriet en de gebieden ten noorden van Etten en Leur. Kortom, eerder de kleigebieden met veel landbouw dan de zandgebieden met veel meer bos.

Recent

Opmerkelijk is nog de recentere waarneming van een Bonte Kraai te Almkerk in de Duijl. Hij werd voor het eerst op 22 januari 2011 gezien en verbleef bijna twee maanden daar. Voor het laatst werd hij gezien op 7 maart 2011. Overigens is de laatste waarneming van een Bonte Kraai door mezelf gedaan op 14 november 2016 bij de Nieuwe Strumpt in Ulicoten. Ik had geluk om hem samen met Martin van Leest, Jan Benoist te zien. Hij zat daar tussen een groep andere kraaien.

Maar waarom komen de Bonte Kraaien niet meer naar ons land? Daarover heeft in Limosa (2017) een interessant artikel gestaan van Willem van Maanen. In dit uitgebreide artikel beschrijft hij de mogelijke oorzaak: de urbanisatie van de landen ten oosten van ons en de daaraan gekoppelde toename van foerageermogelijkheden van de Bonte Kraai. Ook de grotere hoeveelheid geproduceerd afval zou een rol spelen. Wat de klimaatverandering eraan bijdraagt is niet erg duidelijk. Maar het warmer worden van de Oostzee, minder sneeuw en dus meer mogelijkheden om te overwinteren zullen zeker van invloed zijn.

Piet van Iersel

Literatuur:

Archief West Brabantse Vogelwerkgroep
Atlas van de West-Brabantse broedvogels, Swev, 2007
Avifauna van Noord-Brabant 1967; F. van Erve; e.a.
Verdwijning van de Bonte Kraai van het West-Europese wintertoneel; Willem van Maanen; Limosa 90.4. 2017.

Bonte Kraai

(C Steeman)

Nestkastenonderzoek in het Liesbos

Wist u dat "ons" Liesbos bijdraagt aan een van 's werelds oudste ecologische onderzoeken?

In samenwerking met amateur- en professionele nestkast-onderzoekers, het Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek (NIOO), het Vogeltrekstation en Sovon Vogel-onderzoek, vindt in het Liesbos al meer dan zestig jaar nestkastonderzoek plaats.

Honderd nestkasten controleren

En dat maakt dit onderzoek natuurlijk wel heel bijzonder. Als ik jaren geleden Harry van Vugt hoorde vertellen over zijn bijdrage aan dit onderzoek in de vorm van de wekelijkse controles van de nestkasten, vroeg ik me af hoe zoiets nu zo lang kan blijven boeien.

Er hangen in het Liesbos honderd nestkasten en die moeten van april t/m juni iedere week gecontroleerd worden. Minutieus wordt genoteerd wat er wanneer in de kasten is waargenomen. En als je dat dan vijftien jaar hebt gedaan en dat helemaal in je 'uppie', zoals Harry dat deed, dan is dat toch wel een heel bijzondere en bewonderenswaardige prestatie.

Vorig jaar werd Jos (mijn Jos!) en mij gevraagd of wij er zin in hadden om een bijdrage te leveren aan dit onderzoek. Met de nodige reserves (ik dacht namelijk, dat ik dat toch niet lang leuk kon blijven vinden) hebben wij gezegd dat wij wel een jaar mee wilden draaien om te kijken wat het inhoudt. En nu hebben we het achter de rug. Samen met Gerard Sand (van IVN) en Frans Jacobs (ook van onze Vogelwerkgroep) waren wij vanaf 3 april vrijwel wekelijks in het Liesbos te vinden. Gewapend met een ladder en een notitieblok gingen wij het bos in en zagen dat de natuur zich iedere week verder ontwikkelde.

Effect van klimaatverandering

En dat is in essentie ook waar het nestkastenonderzoek zich op richt. Om de effecten van klimaatverandering op de natuur te kunnen begrijpen, zijn de studies naar de seizoentiming van jaarlijks terugkerende verschijnselen, oftewel fenologie, van belang. Een belangrijk onderwerp in de fenologie is de legdatum van vogels. De Koolmees is een holenbroeder en broedt graag in nestkasten (en is daardoor goed te volgen) en er zijn veel Koolmezen in Nederland. Dat maakt deze vogel een uitstekend voorwerp van onderzoek in dit kader.

Iedere week hebben we dit jaar alle nestkasten in het Liesbos gecontroleerd en veel lezers weten natuurlijk best wat dat betekent. Eerst tref je een lege kast aan en misschien moet die nog wel wat schoongemaakt worden. Dan is daar ineens nestmateriaal waaraan je al kan zien wie de bewoner is. Dan een kast met wat eitjes, de week erna nog meer eitjes, vervolgens een broedend vogeltje, en dan ineens zijn de eieren uitgekomen...

Op hoogtijdagen, half mei, kwam Louis van het NIOO naar Noord-Brabant en werden er bloedmonsters genomen van de volwassen vogels, er werd gewogen en gemeten en er werden foto's gemaakt van de snavels. In het bos hadden we ons "kantoor" ingericht.

Subtiele aanpassingen te zien

Waarvoor dient dit nu allemaal precies, zul je je afvragen. Tot in detail kan ik hier geen verantwoorde verklaringen geven. Als daar belangstelling voor is wil ik best proberen daar nog eens iets over te (laten) schrijven. Bijzonder vind ik bijvoorbeeld dat in Engeland is geconstateerd dat de evolutie van de snavel van de "tuinvogels" de laatste tijd relatief snel gaat; de snavel lijkt zich aan te passen aan hoe wij vogels vogelvoer aanbieden in onze tuinen. Daarom worden er ook bij ons in het Liesbos foto's gemaakt van de snavels van de Koolmezen.

De Bonte Vliegenvangers doen het slecht, hoorde ik, omdat het langeafstandstrekken zijn en ze feitelijk te laat aankomen voor een optimaal voedselaanbod in het bos. Er waren in het Liesbos heel weinig/geen tweede legsels wat kwam doordat het voedsel "op" was, mede als gevolg van de beperkte diversiteit in het bos.

Dat zijn interessante dingen om te horen en ze nodigen zeker uit tot verdere verdieping. En daartoe werden we ook in de gelegenheid gesteld. Half juli zijn we met z'n vieren uitgenodigd bij het NIOO in Wageningen; het werd een bijzondere en informatieve middag. Naast me liggen pagina's met ontvangen verzamelde informatie. Staafdiagrammen van "Aantal broedsels per jaar vanaf 1955!", onderverdeeld naar soort. Daar zitten ook alle registraties van Harry van Vugt tussen!

Schriftjes Harry van Vugt

In het ultramoderne gebouw van het NIOO, gemaakt van onbewerkt hout, glas en ecobeton, staat een brandwerende kluis. Hierin liggen kleine schriftjes met, nog met potlood ingevulde waarnemingen. Het eerste schriftje stamt uit 1929 (voorloper van het onderzoek in het Liesbos). Daar liggen ook vast ergens nog meerdere schriftjes van Harry van Vugt tussen. Ook de bloedmonsters die dit jaar in het Liesbos zijn genomen gaan (deels) de kluis in, zodat men in de toekomst, bij vragen die nu nog niet bestaan, met terugwerkende kracht onderzoek zou kunnen doen om antwoorden te vinden.

Wat zijn dan "onze" cijfers uit 2018 ?

Soort	nesten	geringde adulten	geringde jongen	dode jongen	verlaten nest	gelegde eieren	uitgekomen jongen
Boomklever	7	5	51	3		56	51
Bonte Vliegenvanger	3	2	19			20	19
Koolmees	69	12	268	148	34	647	413
Pimpelmees	27	16	194	24	6	298	230
Totaal generaal	106	35	532	175	40	1021	713

En dat zijn wekelijks natuurlijk heel wat verrassende en ook hele mooie constateringen. Het was hard werken en veel sjouwen in dat natte bos. Ik heb zelfs geleerd te fierljeppen!! Ik zet de ladder gewoon midden in de sloot, stap erop, zet me af en ga zo de sloot over.

Predatie

Er was dit jaar ook wel wat paniek in het Liesbos. Medio mei waren enkele nesten vol met jongen, door predatie?, spoorloos verdwenen. In allerijl kwamen er marterroosters uit Wageningen en hebben we alle bezette nesten voorzien van een rooster voor de kast. De Koolmees kon gewoon in- en uitvliegen. De poot van de marter was niet lang genoeg meer om in het nest te komen.

In het belang van het wetenschappelijk onderzoek halen we in de winter alle roosters weer van de nestkasten, zodat de vogels in het voorjaar weer dezelfde kasten op dezelfde plekken aantreffen als ze dat al meer dan zestig jaar doen. En de vogels zullen ook ons weer aantreffen, want jullie hebben vast wel tussen de regels door gelezen dat het me het hele jaar is blijven boeien en dat ik graag ook volgend voorjaar weer meedoe. Ik kijk nu al uit naar dat mooie nestmateriaal van de Boomklever en ben benieuwd wanneer wij de eerste Koolmees in de kast aantreffen.... Gerard en Frans, bedankt dat jullie het met ons aandurfd, Antoinette van der Wildt

Antoinette van der Wildt

"Het kantoor"

(Jos Koeken)

De Gouden Lepelaar

Elk jaar reikt Vogelbescherming Nederland de Gouden Lepelaar uit aan een persoon die zich buitengewoon ingezet heeft voor de bescherming van vogels. Er is een lijst met criteria waaraan men moet voldoen om daarvoor in aanmerking te komen. Iedereen mag iemand voordragen. Er zijn heel veel leden die veel doen voor onze vereniging, maar Jan Benoist voldeed volgens het bestuur het meest aan deze criteria en werd daarom in februari van dit jaar voorgedragen.

Op 4 juli werd Fred Pardoel, de secretaris van onze vereniging, gebeld door Vogelbescherming Nederland met de mededeling dat ze heel leuk nieuws hadden: aan Jan werd de Gouden Lepelaar toegekend. Dit was inderdaad mooi nieuws. De contactpersoon van VBN vertelde dat directeur Wouters persoonlijk de Gouden Lepelaar zou komen opspelden. Vaak gebeurt dat tijdens een ledenvergadering. Het is de bedoeling dat familieleden en vrienden ook aanwezig zijn. En de uitreiking moet voor de betreffende persoon een verrassing zijn. Het uitreiken tijdens de ledenvergadering werd weggewuifd, die was pas laat in het jaar en ook de ambiance was niet echt feestelijk. En feestelijk moest het worden, zoiets gebeurt tenslotte zelden. Hoe dan wel, hoe zorg je ervoor dat Jan, die niets mag weten, op een bepaalde datum naar een locatie komt waar de uitreiking gaat plaatsvinden? Enkele goede vrienden van Jan, namelijk Martin van Leest en Mary en Koos Holleman werden op de hoogte gebracht. Zij hebben meegedacht en konden bruikbare informatie geven. Verder werd het geheim gehouden om de kans op uitlekken te minimaliseren. Verschillende scenario's passeerden de revue. Uiteindelijk was het definitieve plan daar, Jan zou naar restaurant de Fazanterie gelokt worden. Jan en Martin, soms met Harry van Vugt, gaan vaak op maandag samen vogelen om daarna de dag af te sluiten met een etentje. Regelmatig is dat etentje bij de Fazanterie. Op een maandag zou Martin Jan meenemen om te vogelen en Fred zou dan om 16.00 uur naar Martin bellen om samen daar te gaan eten. Dit was niet zo vreemd, want Fred en ondergetekende hebben al eerder samen met Jan en Martin bij de Fazanterie gegeten. Toen hebben we afgesproken om dat vaker te doen. Martin zou dan met Jan tussen 17.15 en 17.30 uur arriveren. De genodigden zouden voor 17.00 uur zich verzamelen in een apart zaaltje, de Prinsenkamer. Maar de vraag was op welke datum? Wanneer zou Jan niet kunnen, bijvoorbeeld omdat hij op vakantie was? De goede vrienden wisten dit te achterhalen. En

wanneer kon de heer Wouters? Uiteindelijk werd het maandag 22 oktober. Wel spannend, zouden veel genodigden wel aanwezig kunnen zijn, die kregen nl. pas begin oktober de uitnodiging? Stel dat het goot en er niet gevogeld werd? En zou het geheim blijven? Maar alles kwam goed. Die betreffende maandag gingen Martin, Harry en Jan vogelen bij Woudrichem. Volgens plan belde Fred naar Martin om af te spreken en zoals verwacht vond Jan een etentje met ons bij de Fazanterie een uitstekend idee. Iets na 17.30 uur arriveerden ze. Wij zaten ze buiten op te wachten onder het mom van nog even vogels kijken (wat mij nog een Middelste Bonte Specht opleverde). Ondertussen zat de Prinsenkamer al vol met nagenoeg alle genodigden. Ook de heer Wouters was al aanwezig, Jan wilde buiten nog een sigaretje roken, maar daar wisten we een stokje voor te steken. We leidden ze naar een tafeltje, de route ging langs de Prinsenkamer. Jan volgde braaf. Bij de Prinsenkamer zei Fred: "Jan, zal ik jou de Prinsenkamer eens laten zien?" en deed de deur open. Jan opgewonden: "Nee man, dat kan je niet maken, je ziet toch dat daar een feestje is?" Maar de deur was al open en we duwden hem naar binnen. Daar werd hij met gejuich ontvangen door ongeveer zestig mensen. Jan snapte er niets van. Toen de heer Wouters het woord nam, wist hij helemaal niet meer wat hem overkwam. Na de toespraak en het opspelden van de Gouden Lepelaar mocht Jan nog wat zeggen. Dat ging moeizaam, want hij was helemaal stil geworden van deze happening. Uiteindelijk deed hij nog een klein woordje. Daarna werd er geproost, in het Pools, Nazdrovje! Diegenen die wilden, bleven eten. Dat waren een kleine dertig man. Het was een gezellige avond. Rond 23.00 uur was het feest voorbij. Hoe ging het verder? Jan heeft al verschillende interviews gegeven, onder andere aan BN/De Stem. Dat artikel stond in De Stem van maandag 29 oktober. Hij is geïnterviewd door Omroep Brabant, bij het programma Brabants Bont waarbij hij voor het eerst van zijn leven geschminkt werd. Dit is uitgezonden op 30 oktober. En hij is geïnterviewd door VBN voor het blad Vogels. Dat kunt u lezen in de eerste Vogels van 2019. Jan blijft zich uiteraard inzetten voor de vogels, want dat is en blijft zijn grote passie. Waarom Jan uiteindelijk de onderscheiding gekregen heeft, kunt u hierna lezen. Het is een deel van de toespraak van de heer. Wouters.

Familie van Jan

(Foto's Ineke Buijnters)

“ De heer Benoist heeft deze prijs te danken aan zijn enorme staat van dienst. Jan Benoist is sinds zijn toetreden, in 1971 ‘een prominent, actief en sociaal geëngageerd lid’, die altijd een bemiddelende en opbouwende rol heeft. Hij fungeert nog steeds als spil en als vraagbaak. Hij heeft ook enige tijd het voorzitterschap van de Vogelwerkgroep bekleed. Zijn vele activiteiten door de jaren heen betreffen o.m. verschillende sub-werkgroepen (stadsvogels, watervogels, uilen, e.a.) die de Vogelwerkgroep er op na houdt, met de nadruk op inventariseren en beschermen van vogels. Hij heeft daartoe ook samengewerkt met de gemeente Breda ten behoeve van vogelrijke natuurgebieden binnen de gemeente, en met het Brabants Landschap. Daarnaast is Jan Benoist ook al jarenlang actief op het gebied van vogeltellingen, en heeft hij bijdragen geleverd aan gepubliceerde boekwerken als de “Vogelatlas” en “Vogels (houden) van Breda”, het laatste in samenwerking met de gemeentelijke autoriteiten. Tevens is hij redacteur van het verenigingsblad van de Vogelwerkgroep (‘t Hupke), schrijft hij in elke uitgave een of meerdere artikelen, en zorgt hij ook al jaren voor de distributie van het blad. Hij heeft zich voorts bezig gehouden met het organiseren van vogelcursussen, waarvoor hij ook het cursusmateriaal heeft ontwikkeld. Hij organiseert excursies in binnen- en buitenland, treedt dan vaak op als excursieleider, en heeft ten behoeve van de website van de Vogelwerkgroep een groot aantal natuurgebieden beschreven, inclusief routebeschrijvingen. Speciale vermelding verdienen de jarenlange activiteiten van de heer Benoist in het kader van een samenwerkings-overeenkomst, die de West Brabantse Vogelwerkgroep in 1994 sloot met een vogel- en natuurbeschermings-organisatie in Noordoost-Polen.

Jan met zijn Poolse vriend Przemek

Deze in 1985 opgerichte vereniging, PTOB (North Polish Society for Birds Protection), heeft destijds met financiële steun van de Vogelwerkgroep uit Breda een natuurgebied langs de rivier de Narew kunnen aankopen. Sinds 1999 trekken regelmatig leden van de Vogelwerkgroep naar dit gebied, niet alleen om vogelexcursies te maken, maar ook voor verdere contacten met en steun aan deze Poolse vereniging. Dat Jan Benoist de PTOB erg toegewijd is, blijkt volgens het bestuur van de Vogelwerkgroep ook uit het volgende: toen hij met pensioen ging vroeg hij in plaats van een afscheidscadeau een financiële bijdrage aan projecten van de Poolse zustervereniging. Conclusie van de jury: Jan Benoist voldoet helemaal aan de criteria voor het toekennen van de Gouden Lepelaar. Hij heeft zich op uitzonderlijke wijze langere tijd ingezet voor het beschermen van vogels, zowel nationaal als internationaal. Daarnaast heeft hij zich op vogelgebied langjarig beziggehouden met publicaties (bijdragen aan boekwerken, artikelen), educatie (cursussen, excursies, website) en onderzoek. Het toont aan hoezeer de liefde voor vogels en natuur de heer Benoist aan het hart gaat. We hopen nog lang van zijn bijdrages aan het beschermingswerk voor vogels te kunnen genieten.”

Hannie van Gils

Jan en Harry in Spanje 2015

2004 Lac Du Der

(foto's Martin van Leest)

De Kolgans, *Anser albifrons albifrons*

De Kolgans is in het veld een eenvoudig te herkennen soort. De verschillende ondersoorten herkennen is minder eenvoudig. Kolganzen zijn wat ranker en kleiner dan de Grauwe Gans en de Rietgans. Het zijn vrij grote vogels met een relatief lange nek in vergelijking met eenden. Ze leven in ons land in de winter meestal in grote luidruchtige troepen. Het is een van de talrijkste overwinterende ganzensoorten. De roep van de Kolgans is zeer karakteristiek.

Streeknaam

Blesgoes (Fri) , kolle, vriesgans

De wetenschappelijke naam *Anser albifrons* is hetzelfde als de Nederlandse naam Kolgans. Anser=gans en albifrons=met het witte voorhoofd.

Het uiterlijk

De Kolgans, *Anser albifrons albifrons*, heeft een lengte van 64-78 centimeter en de spanwijdte is 130-165 centimeter. Als hij vliegt en je kunt de vleugelbovenkant zien dan valt de mooie, donkere blauwgrijze tint op. De poten zijn oranje. De volwassen vogel heeft zwarte buikstrepen die bij iedere vogel in aantal en intensiteit verschillen. Deze asymmetrische zwarte vlekkening op de buik is na elke rui gewijzigd en kan in de loop der jaren toe- of afnemen. De hoeveelheid zwart op de buik heeft voor zover bekend geen enkel verband met leeftijd of geslacht. Jonge vogels missen gedurende de eerste winter de zwarte buikstrepen. De oude vogels hebben een wit voorhoofd, de kol. De jonge vogels missen in het begin van de winter de witte kol. Het wit van de kol begint bij een aantal jonge vogels al in december door te komen, bij een aantal andere is er zelfs begin maart nog weinig of geen wit te zien.

De snavel is roze bij de *Anser albifrons albifrons*, de Euraziatische vorm. De Groenlandse vorm, *Anser albifrons flavirostris*, heeft een kenmerkende gele of oranje snavel. Ook is de Groenlandse vorm groter. Maar ze zijn kleiner dan de Noord-Amerikaanse ondersoorten. Het determineren van de verschillende ondersoorten is moeilijk.

Bij de meeste vogels worden slagpennen en stuurpennen vaak in paren vervangen, steeds links en rechts de overeenkomstige veer. Ganzen en eenden zijn een uitzondering. Ze verliezen al hun slagpennen tegelijkertijd bij de rui na de broedtijd. In die periode ontbreekt bij deze vogels dus het vliegvermogen.

Kolganzen vliegen snel en rechtlijnig, meestal in een linie of V-formatie. De V-formatie van ganzen maakt het vliegen aerodynamisch gemakkelijker voor alle individuen

De Kolgans als trekvogel

De Kolgans is in Nederland een wintergast en een doortrekker in groot aantal. De eerste Kolganzen arriveren in oktober en november. De grootste aantallen komen aan in december en soms tot in januari. Dit is mede afhankelijk van het weer oostelijk van ons land. Opmerkelijk is dat de Kolganzen tijdens vorst hun slaapplekken op grote wateroppervlakten trouw blijven ook al veranderen die in ijsvlakten. Eind januari, begin februari begint de trek terug naar de broedgebieden; ook dit is afhankelijk van het weer in de winter. De in ons land overwinterende Kolganzen zijn voor het merendeel afkomstig uit de toendrazone van Noordwest-Rusland en Siberië. Kolganzen keren in de winter steeds naar vaste plaatsen terug. De verschillende populaties blijven in de winter meestal gescheiden. In ons land overwinteren ze voornamelijk in Friesland, Zeeland, het rivierengebied en West-Brabant. In onze omgeving zijn al sinds lange tijd vooral de beemden langs de Mark ten noordwesten van Breda, de Groote Zonzeelsche Polder en de grasgorzen langs het Hollandsch Diep van belang voor overwinterende Kolganzen. Vroeger hadden de Kolganzen een voorkeur voor drassige half onder water staande graslanden. Dit biotoop is echter bijna geheel verdwenen in ons land. Ze komen nu steeds meer voor op bouwland en stoppelakkers. Hier doen ze zich tegoed aan het groen van wintergraan en valgraan en opkomend gras en klaver.

Bij strenge vorst of veel sneeuw nemen de aantallen in het noordoosten snel af en trekken ze naar zuidelijker gebieden. Dit kan ook leiden tot een toestroom van Kolganzen die oostelijk van ons land overwinteren. Sinds 1975 nemen de aantallen landelijk toe. Dit berust deels op de verminderde jachtdruk en de herverdeling binnen Europa.

De eerste Kolganzen arriveren in de herfst steeds eerder en nemen nieuwe foerageergebieden in gebruik. De tendens voor een vroegere aankomst in het najaar begon in het begin van de jaren negentig. In toenemende mate vertrekken ze ook wat later dan voorheen uit de overwinteringsgebieden. In een zachte winter verlaat een deel van de vogels reeds in februari die gebieden.

Kolganzen in de sneeuw

S. Westerbeek

Het seizoensgemiddelde van de in Nederland overwinterende Kolganzen was in 2015/16 wat lager dan in andere recente jaren. Het seizoensmaximum van 858.000 vogels, in januari 2016, was het laagste sinds 2010/11. Over de laatste tien seizoenen gerekend is nog sprake van een lichte groei van het seizoensgemiddelde. Na 2013/14 lijkt die wat af te zwakken.

(Ed van Zoonen)

Het geluid

De roep van de Kolgans is zeer karakteristiek. De roep is hoog, welluidend en vrolijk babbelend 'kauw-lieauw, kliau-kliau en lieoo-lieck'. Vandaar ook de Franse naam 'Oie rieuse'. Vooral de genten (mannetjes) hebben veel ie-klanken. Het geluid is scheller dan van de Grauwe Gans, *Anser anser*.

Verspreiding

Van de Kolgans kunnen in totaal vijf geografische ondersoorten worden onderscheiden.

Op het Europese continent hebben we vooral te maken met de nominaatvorm van de Kolgans, *Anser albifrons albifrons*. Die komt als broedvogel voor op de toendra's vanaf het schiereiland Kanin (44° OL) tot aan de Kolyma-rivier in Siberië (155° OL). De totale populatie bedraagt 1.100.000 vogels.

De *Anser albifrons flavirostris* broedt in het westen van Groenland tussen Nuuk (64° NB) en Quanaq (77° NB). In de herfst trekken deze vogels via het westen en zuiden van IJsland naar hun overwinteringsgebieden. Deze zijn langs de westkust van Schotland en het noordwestelijk deel van Ierland. De omvang van de populatie van deze ondersoort is veel kleiner dan van de *Anser albifrons albifrons*. De *Anser albifrons flavirostris* wijkt in verschillende opzichten sterk af van de *Anser albifrons albifrons*. Niet alleen in de omvang, het beperkte broed- en overwinteringsgebied, maar ook in de habitat- en voedselkeuze. De populatie omvat zo'n 16.500 vogels. De kans dat groepen van deze vogels naar het continent van Europa afdwalen is klein. De laatste jaren worden deze Geelbekken wat vaker opgemerkt. Ook zijn er enkele gevangen door ganzenvangers en geringd.

Meer naar het westen broedt de ondersoort *Anser albifrons frontalis*. Deze broedt in het Nearctische gebied tot aan de Queen Maud-golf in Noord-Canada. De omvang van de populatie bedraagt 250.000-350.000 vogels.

In het stroomgebied van de Mackenzie-rivier in Noord-Canada komt de ondersoort *Anser albifrons gambelli* voor, een populatie van enige honderden vogels.

In de omgeving van Anchorage, Alaska komt de *Anser albifrons Elgasi* voor, een populatie van 5000-10.000 vogels.

Het voedsel

Het voedsel bestaat in zowel hun broedgebied als in het overwinteringsgebied vooral uit grassen, jonge scheuten van

diverse planten en oogstresten zoals valgranen, voor zover nog aanwezig.

In grote groepen foeragerende Kolganzen zijn goed de paartjes met hun jongen te onderscheiden. Een van de oude vogels houdt steeds met opgeheven kop de wacht en foerageert niet. Dat zeker als de familie zich aan de rand van de groep bevindt. Bij een experiment met jonge eenden en jonge ganzen, waarbij hun reacties op modellen van roofvogels werden nagegaan, bleek dat eendjes al op zeer jeugdige leeftijd zelfstandig reageerden, terwijl de gansjes de alarmroep van hun ouders nodig hadden om op het gevaar attent te worden gemaakt. Later reageerden ook de jonge ganzen zonder voorgaande waarschuwing van hun ouders op de modellen van roofvogels.

De Kolgans als broedvogel

Kolganzen nestelen circumpolair. De *Anser albifrons albifrons*, broedt net als andere ganzen vaak in een los kolonieverband. Ze bouwen op de grond een nest van grassen en korstmossen en bekleden het met dons. Eind mei, begin juni legt het vrouwtje 4-7 eieren die 27-28 dagen door haar worden bebroed. De jongen worden door beide ouders verzorgd. De jongen kunnen na enkele maanden vliegen. In goede lemmingjaren brengen Kolganzen meer jongen groot dan in slechte jaren. De Poolvossen laten dan de ganzen vaker met rust.

In Nederland broeden sinds 1980 ieder jaar Kolganzen. Dit zijn nazaten van ontsnapte lokvogels, gebruikt bij de jacht en losgelaten toen dit werd verboden. Ook kunnen het achtergebleven aangeschoten of ontsnapte vogels uit watervogelcollecties zijn. Sinds 1980 groeide de populatie van 540 paar naar 2350 paar in 2012. De kerngebieden liggen rond de Friese meren, de Zaanstreek, oostelijk Zuid-Holland en het rivierengebied. Juist in die gebieden waren de meeste jagers actief en zullen dus waarschijnlijk de meeste ganzen nakomelingen zijn van ontsnapte of losgelaten exemplaren.

Als je de Kolgans als broedvogel wilt inventariseren voer je als methode een territoriumkartering uit. Je moet dan tussen de datumgrenzen (15 april t/m 30 juni) minimaal twee bezoeken brengen aan een gebied. En aanwijzingen hebben voor de Kolgans als broedvogel, zoals paren of broedverdachte individuen in een broedbiotoop (moeras, grasland met water), territoriaal of nestindicerend gedrag, paarsgewijs foerageren in de omgeving van een mogelijke broedplaats, wakende vogel bij mogelijke nestplaats en baltsende en alarmerende vogels.

Maar let op, paartjes met jongen kunnen grote afstanden afleggen en zijn geen bewijs voor het broeden ter plaatse. Overzomeraars en verzwakte en/of gewonde vogels kunnen paartjes vormen en komen regelmatig voor en mogen alleen geteld worden als ze duidelijk broedinitiatieven nemen.

Hans van der Sanden

Literatuur:

SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels
Vogel. Wetenschappelijke Uitgeverij n.v. Amsterdam
Wilde ganzen in Nederland. Thieme Zutphen
Suizende wieken. Mr.T.Lebret
Watervogels in Nederland in 2015/2016. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
Vogels van Europa. Lars Jonsson
Archief West Brabantse Vogelwerkgroep..

Ooievaars in de Lage Vuchtpolder

Gedurende de zomer van 2018 werden door verschillende vogelaars foeragerende Ooievaars gezien in de Lage Vuchtpolder in Breda. In de week van 20 augustus werden er maar liefst zes gespot in een net gemaaid hooiland.

Jonge ooievaars

De tweede helft van de zomer is de tijd dat uitgevlogen jonge Ooievaars de omgeving gaan verkennen voordat ze op trek gaan naar Afrika. In die periode foerageren ze in de omgeving om in goede conditie te komen voor de grote reis. In de directe omgeving van Breda is er voor zover bekend succesvol gebroed in het Markdal in Breda bij Staatsbosbeheer en op landgoed Hondsdonk in Chaam. Nu is de vraag of er tussen de foeragerende Ooievaars in de Lage Vuchtpolder jongen waren die afkomstig zijn van die broedsels in de directe omgeving. Het is mooi als er geringde vogels bij lopen zeker als je de ringen kunt aflezen.

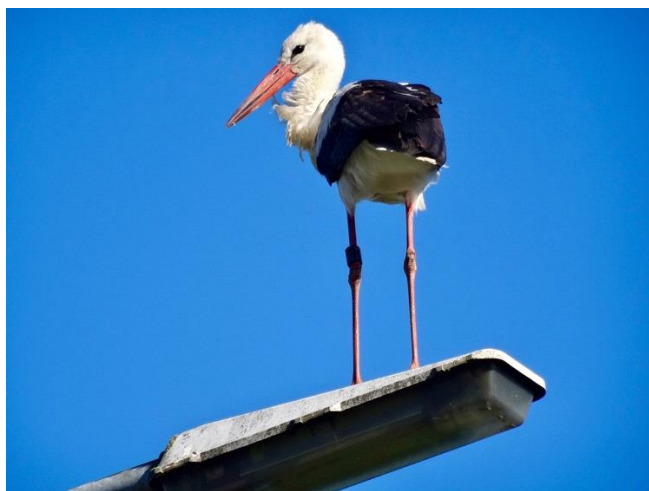

Foto: Raymond van Breemen Ooievaar NLA 5 E357 (6-5-20018) Moerdijkseweg Terheijden

Ringgegevens NLA 5 E357

Uit de ringgegevens blijkt dat de ooievaar NLA 5 E357 die ik heb gezien op 6 mei 2018 in Terheijden, aan de noordkant van de Lage Vuchtpolder, is geringd als nestjong in Vrije Geer in Amsterdam (Noord-Holland). De tijd tussen de ringdatum en het aflezen van de ring is 318 dagen. De afstand van de ringplaats tot de Moerdijkseweg in Terheijden is 77 kilometer en de richting is 29.8 graden.

Ringgegevens NLA 4 E585

Uit de ringgegevens blijkt dat ooievaar (NLA 4 E585) die aan het foerageren was samen met vijf andere ooievaars aan de Zwarte Dijk in de Lage Vuchtpolder, is geringd als nestjong (niet vliegvlug) in de Sweachsterwei in Lippenhuizen (Friesland). De tijd tussen de ringdatum en het aflezen van de ring is 78 dagen. De afstand van de ringplaats tot de Zwarte Dijk is 180 kilometer en de richting is 28.3 graden.

Foto: Raymond van Breemen Ooievaar NLA 4 E585 (4-9-2018) Zwarte Dijk, Lage Vuchtpolder Breda.

Discussie

In de Lage Vuchtpolder worden heel het jaar Ooievaars gezien. Er zijn drie volwassen vogels die gedurende het hele jaar worden gezien. Die trekken dus in de winter niet weg. Op de Hartel, grenzend aan de westkant van de Lage Vuchtpolder, staan al geruime tijd twee palen met daarop een nest. De reden waarom er nog steeds niet succesvol is gebroed is niet duidelijk. Misschien zijn de drie volwassen vogels die overwinteren wel van hetzelfde geslacht. Ooievaars die in het voorjaar arriveren op locatie worden mogelijk uit het territorium verjaagd door de jaarrond aanwezige vogels. De Ooievaars die jaarrond aanwezig zijn worden regelmatig foeragerend gezien bij de vuiloverslag Korebrits aan de Mark, eveneens aan de westzijde van de Lage Vuchtpolder. Dit zou wel eens de reden kunnen zijn waarom deze vogels niet wegtrekken; op de vuiloverslag is namelijk voedsel genoeg. Vuilstort de Spider in Tilburg heeft ook een grote aantrekkingskracht op voedsel zoekende Ooievaars. De Ooievaar die aanwezig was op 6 mei in Terheijden was in zijn tweede kalenderjaar en niet afkomstig van de nesten rond Breda (geringd in Amsterdam). Eerstejaars jongen gaan allemaal op trek en blijven in hun overwinteringsgebied tot ze geslachtsrijp zijn. Dit duurt twee tot vier jaar. Daarna trekken ze jaarlijks of ze besluiten niet meer op trek te gaan (bron: STORK Stichting Ooievaars Research & Knowhow). Gaat het hier om een vogel die niet weg is getrokken na zijn eerste kalenderjaar, of is hij al wel op trek geweest? De Ooievaar aan de Zwarte Dijk (foto 4-9-2018) is vanaf de ringdatum zeer recent uitgevlogen en toch al een eind van zijn geboorteplaats. Alles lijkt erop dat hij aan het foerageren is in de polder om daarna op trek te gaan richting het zuiden. Door vogels te ringen en bij terugvinden, al dan niet levend, te melden kom je veel te weten over leeftijd, terreingebruik (habitat) en verplaatsing (dispersie/vogeltrek). Het is belangrijk om een ring die je vindt te melden bij het Vogeltrekstation; mooi dat je zo een bijdrage kunt leveren aan onderzoek en studie.

Raymond van Breemen

Bron:

Vogeltrekstation -Griel messenger ,waarneming.nl, Stichting Ooievaar

Thermiekende Ooievaars

(Raymond van Breemen)

Het "lege nest syndroom" aan de Hondsdonkseweg

"De jonge Ooievaars zijn op maandag 13 augustus uitgevlogen en kort daarna verdwenen ook de ouders; het was een verdrietige dag, we missen ze verschrikkelijk". Aan het woord is Elvira Lesman. Zij en haar man Martin Bos hebben in het vroege voorjaar een ooievaarsnest in hun tuin gebouwd. En met succes.

Op verzoek van de redactie heb ik – samen met mijn man Peter - de familie opgezocht om over dat succes te praten. Met trots vertelden ze over de bouw van het ooievaarsnest en het geweldige resultaat.

Het idee ontstond spontaan. Met informatie via internet, enige handigheid en burenhulp, is het gelukt om het bouwwerk te realiseren.

Martin vertelt dat voor de paal een Douglasspar is gebruikt en voor de schuingeplaatste schoren hout van de Acacia, beiden uit het naburige landgoed Valkenberg. Daarnaast zijn er voor de stabiliteit nog vier kabels bevestigd. Nadat het nest op de paal was geplaatst, heeft de buurt geholpen om het gevaarte met een tractor omhoog te hijsen. Met behulp van een hoogwerker werden ten slotte de schoren en kabels bevestigd en werd het nest verder ingericht.

Het was nog even spannend toen er een storm opstak terwijl de schoren en kabels nog niet vastgemaakt waren. Gelukkig bleef de nestpaal overeind staan.

Elvira en Martin

(Ria Lambregts)

Daarna begon het afwachten. Dat duurde niet eens zo lang. Want al op 6 maart verscheen de eerste Ooievaar, die het nest ontdekte. Later bleek dit een mannetje, dat in Brussel geringd was. Hij probeerde al snel een vrouwtje te versieren. Maar er bleken meer kapers op de kust. Het werd nog even heel spannend, want plots was het een paar dagen rustig en leek het erop dat de Ooievaars voor een naburig nest gingen kiezen. Uiteindelijk keerden mannetje en vrouwtje - met takken en hooi om het nest te vervolmaken- terug in Hondsdonk. Het prachtige nest, de mooie aanvliegroute en vennen in de omgeving hebben daar waarschijnlijk aan bijgedragen, vertelden de glimlachende Elvira en Martin met enige trots.

"Toen werd het uitkijken naar het moment dat er kleintjes geboren zouden worden. Dat was eind mei. Drie stuks, wat een feest! Helaas heeft één jonge Ooievaar het niet overleefd. Na de gebruikelijke vlieg oefeningen waar we intens van genoten, zijn de twee overgebleven jongen intussen vertrokken. Zo'n tien weken na de geboorte. Hopelijk zijn ze sterk genoeg om de reis naar het zuiden te maken. Intussen kijken we vol verwachting uit naar hun terugkomst volgende jaar", aldus Elvira. Martin beaamt dit graag.

Ria Lambregts

Paalnest

(J. Donkers)

22 jaar "Hazenmeiren" te Klein-Zundert (deel 2)

Veldleeuweriken jubelden tot 2002 in het voorjaar boven de omliggende weilanden hoog in de lucht. Sindsdien nog eens eentje, daarna nooit meer gezien. Nog rond de eeuwwisseling liepen met regelmaat koppeltjes Patrijzen over ons terrein. Een keer zag ik vanuit het raam hoe een havikvrouw er een tussenuit pikte. Dat moet een gezonde natuur gewoon kunnen hebben.

Vanaf de eerste zomer dat we hier woonden tot ongeveer 2004 hadden we aan de bosrand op honderd meter van de boerderij een paartje Wielewalen. Ook hoorden we ze vanuit het sterrebos van de abdij. De feestelijke roep was geweldig. Op een keer zagen we het mannetje over de vijver scheren en water happen. Telkens streek hij links en rechts aan de rand van de vijver op een paar meter hoogte in een boom neer. Dit ging een keer of acht zo waarna hij terug naar de bosrand vloog. We hebben van de Wielewaal al geen jaren meer iets vernomen. Zo zijn eveneens al sinds tien jaar, de Steenuiltjes verdwenen. Kort na de eeuwwisseling zat ik op een zomeravond op een boomstam te kijken naar de ondergaande zon en een Steenuil die vanaf een hek in het gras zat te loeren. Als een geruisloze geest vloog een Kerkuil door mijn beeld. Toen ik hem nakeek sloeg vlakbij een Kwartel zijn felle slag in de avondstilte. Om nooit te vergeten! Aan de rand van ons terrein zag ik met regelmaat de Boompieper als een parachute al zingend naar het gras afdalen. Van dat alles is totaal niets meer over! De Watersnip heb ik hier in geen jaren meer gehoord of gezien. Zelfs de Wilde Eenden worden schaarser. Slobben en Wintertalingen, die ik hier in de beginjaren zag, zijn al jaren verdwenen.

Moderne landbouw

Ik weet het, ook agrariërs moeten hun boterham kunnen verdienen, maar wat is inmiddels in de zin van een goed rentmeesterschap, de kostprijs geworden? In alle terreinen die bij onze agrarisch vrienden in deze omgeving in gebruik zijn, is de fauna in een tijdbestek van vijftien jaar afgenomen tot hoogstens nog tien procent van toen. Het maakt daarbij niet uit of het gaat om veehouderij, aardbeien- of boomteelt. In deze vergiftigde en verstronte omgeving moeten wij met z'n allen leven. Daar moet ons voedsel vandaan komen. Daarin moeten onze kinderen leven en onze kleinkinderen opgroeien.

Misschien moeten alle beheerders van natuurgebieden beginnen met alle agrarische activiteiten van hun terreinen te verwijderen. Jammer, maar dat gebeurt en kan zomaar niet. Dat gebeurt zelfs niet wanneer er bij voorbeeld tientallen doden vallen en duizenden mensen door chronische ziekten voor de rest van hun leven gehandicapt zijn door Q-koorts. Een verbod op kassen, plastic tunnels en hele velden belegd met plastic zouden de natuurorganisatie best kunnen regelen. Het is een afweging geworden tussen miljoenen inkomsten en leefbaarheid c.q. mensenlevens. Wanneer je de slachtoffers laat barsten slaat de schaal lekker naar directe financiële winst door. Slachtoffers gewoon financieel schadeloos stellen is al het failliet van de agrarische wereld. De kruik gaat zo lang te water tot hij barst. Hoeveel erger dan onder andere iets als de Q-koorts moet het worden voordat de agrarische economie een stapje terug moet doen?

Recent is uit onderzoek gebleken dat vijftig tot zeventig procent van alle insecten is verdwenen.

In weidevogelgebieden krijgen boeren een premie uitbetaald voor elk weidevogelnest dat kan uitkomen. Onderzoekers en vrijwilligers die dit project begeleiden doen met passie de hen opgedragen controles. Doch ik hoorde van hen klip en klaar dat het niet meer is dat een show voor de bühne. Voor de jonkies is niets te eten in een tegenwoordig weiland en degene die het toch nog even overleven worden later alsnog aan flarden gemaaid.

Een enclave

Een merkwaardig feit doet zich voor op deze relatief kleine enclave Hazemeiren en dan met name de twee hectare die we vanaf het begin in beheer hadden. Na enkele jaren broedden hier al twee paartjes van de Gekraagde Roodstaart. Die was helaas na vijf jaar weer verdwenen. Pas in voorjaar 2013 zag ik een paartje Bonte Vliegenvangers hier rondhangen. Tot mijn grote schrik vond ik het mannetje enkele dagen later dood onder een raam. In 2014 broedde er één paartje Bonte Vliegenvangers in een mezenkastje en één paartje Grauwe in een oud merelnest tegen een muur. In 2015 en 2016 broedde er een paartje Bonte Vliegenvangers in een vogelpot aan het huis en een in een nestkastje waar jaarlijks Koolmezen in broedden. Die hadden zij er met eieren en al uitgegoot. Het waren stevig gevechten geweest die tot mijn verbazing door de Koolmezen werden verloren. Daarom stopte ik voorjaar 2017 op tijd drie koolmezenkastjes en twee vogelpotten dicht om de later arriverende Bonte Vliegenvangers kansen te geven.

Bonte Vliegenvanger

(de Jong)

Wat verder van de boerderij hing ik er meer op voor de mezen. Links en rechts hadden de mezen hun eieren al gelegd toen ik de eerste Bonte Vliegenvanger in een boom zag zitten. Vlug haalde ik de proppen papier eruit. Tot mijn verbazing waren er in één week aan de boerderij en aan een paal op acht meter ervandaan vier nesten bezet waarbij van elk nest later zeven jongen uitvlogen. Daarnaast waren aan de boerderij en in een stalletje twee nesten van de Grauwe Vliegenvanger waarvan uit elk vier jongen uitvlogen. Onnodig wellicht om het te vertellen aan vogelaars zoals jullie; vliegenvangers slepen zelf nooit met nestmateriaal. Ze maken gebruik van de nesten van voorgangers. In schone lege mezenkastjes broeden Bonte Vliegenvangers niet. Maak de kastjes goed schoon en leg er een laag mos e.d. in voordat je de prop sterk papier in de opening draait. Je kunt ook bij de kapper om je afgeknipte haren vragen mits je geen vetkuif hebt. Grauwe Vliegenvangers broeden in open nesten zoals die van Roodborstjes en Merels en, als ze niet binnen in een gebouw zitten, in boerenzwaluwnesten. Het tweede gebruik van dat soort nesten heeft helaas tot gevolg dat het einde van het opgroeien van de jongen maar net of net niet gehaald wordt. Open kastjes werken goed mits je er een oud vogelnest in propt. Ik ga de grauwe vliegenvanger-nestplaatsen van vorig jaar vervangen door oude sigarenkistjes die nog over zijn van de vinkenbaan in Terheijden met een oud vogelnest er in.

Dan was er nog elk jaar een paartje Witte Kwikstaarten die telkens op een andere plek aan de boerderij broedden en hun jongen voerden met wat de grasveldjes opleveren.

Nog volop vleermuizen

Het jaargemiddelde van de nesten van de Boerenzwaluwen was tot vijf tot in 2015, in de stal en zelfs in onze entree. Je moet wel een vrouw hebben die dat tolereert. Je kunt namelijk de deur niet altijd open laten staan en dus zaagde ik er een gat in. Al drie jaren zijn er slechts twee nesten; steeds met vier jongen per nest. Op 17 juni 2018 bleek bij het ringen dat in elk van de twee nesten slechts twee jongen zaten. Ze moeten het hebben van vliegende insecten.

De Spreeuwen gaan zienderogen achteruit. Broedden er tot enkele jaren geleden nog vijf paartjes die elk twee nesten per jaar grootbrachten, onder de dakpannen en in een spreeuwenpot, dit jaar is dit aantal gereduceerd tot nog één paartje in de spreeuwenpot met slechts één broedsel.

Met de rupsen- en zaadeters gaat het beter. Rondom de boerderij zijn meerdere nesten van Kool- en Pimpelmezen; in de struiken Zwartkopjes, Heggemussen; Winterkoningen in de heggen en een stal; Merels, Zanglijsters, Vinken,

Groenlingen met hun met korstmoss beklede nesten boven op dikke takken; Boomkruipers, Roodborsten, Putters, teveel om op te noemen en dat vooral dichtbij de boerderij. Dan huist ook nog achter de planken van de stal waar onze slaapkamer tegenaan ligt al een jaar of acht een kolonie vleermuizen. Op de zomeravonden zitten we ze, met een wijntje erbij, te tellen, ongeveer 40 à 46 exemplaren die een voor een naar beneden duiken. Hoe is het mogelijk dat er voor al deze dieren en hun jongen voedsel genoeg is?

Voor het jaargemiddelde van nesten Boerenzwaluwen heb ik het eerste jaar van de vogelgriep niet mee geteld. Toen broedden hier zestien paartjes die onder andere door het kerkuilengat de schuur in vlogen. Onze boerenburen hielden hun stallen potdicht, bang als ze waren dat de zwaluwen vanuit Zuid Afrika vogelgriep meebrachten die zou overgaan op hun koeien.

Dat er in de directe omgeving van de boerderij voedsel genoeg is kan enkel door het sinds 1995 geheel zelf beheren van onze directe omgeving waardoor het hier inmiddels voldoende schoon is voor onze fauna. Op onze eerste 2,3 hectare groeit al enige jaren een keur aan wilde planten, onder andere. look zonder look en penningkruid, dat ons veel Oranjetipjes (vlinders) oplevert in het voorjaar. Ook de orchidee komt voor.

De kerkuilenkast boven in de schuur wordt slechts gebruikt als slaapplek. Er zijn vaak nachtelijke vechtpartijen geweest van Kerkuilen. Wellicht dat het koppel van de abdij geen concurrentie duldt in hun territorium.

Huib Oome Hazemeiren

Kerkuilencast in nok van het dak

(Martin van Leest)

Huiszwaluw (*Delichon urbica*) in Breda e.o. in 2018

De huiszwaluwpopulatie in de bebouwde kom van Breda is ongeveer gelijk gebleven.

Op 19 juli zijn weer de succesvolle huiszwaluwnesten geteld en beoordeeld.

De broedlocaties bevinden zich in het noorden van Breda, in de wijk Hoge Vucht, omgeving Victor Hortastraat, Cornelis Florisstraat, en in Wisselaar, omgeving Kaprijkestraat.

2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
21	32	34	36	39	36	38	38

Dit seizoen bleef de populatie min of meer gelijk. Aan de kopse kanten van de huizen aan de Zelzatestraat telden we de meeste bewoonde nesten.

We hopen dat de daklijsten hetzelfde blijven en tijdens de renovatie niet worden vervangen door trespaplaten. Deze platen bieden geen houvast voor de kleinesten.

Ik bedank hierbij medetellers Raymond van Breemen en Piet van Iersel.

In het buitengebied, omgeving Rietdijk, waren er **(2 nest + 17)**, nabij de Texasbar (niets), dus nu een sterke afname. Vorig jaar zaten er in het buitengebied in totaal nog zes nesten.

Huiszwaluwtilen

Jammer dat de huiszwaluwtil in de Waterdonken nog steeds geen positief resultaat laat zien terwijl de zwaluwen toch in de nabijheid nestelen. Maar nu zijn aan de overzijde ook geen nesten meer! (Marietta Peters)

Ook de til bij de Waterzuivering Nieuwveer trok geen vogels, ondanks dat dit seizoen wederom een lokgeluidsinstallatie is aangebracht.

Het beheer en onderhoud van de beide tilen zal ondergetekende vanaf nu voor zijn rekening nemen. Dank aan Eric Corssmit voor planning, plaatsing, realisatie en organisatie!

Huiszwaluwtil

(Sovon.nl)

Waterzuivering Nieuwveer

Niet alleen in de til bij Nieuwveer gaat het niet goed. In tegenstelling tot voorgaande jaren waren er in de gehele Waterzuivering Nieuwveer geen nesten aanwezig!! In het voorjaar zijn er wel Huiszwaluwen geweest, (mondelijke mededeling werknemers waterschap, en werkgroep Rooskensdonk), maar er zijn geen broed- of nestelpogingen bekend.

In de silo waren ook maar enkele boerenzwaluwnesten aanwezig.

Voor geheel Breda:

2015, 43 nesten

2016, 64 nesten,

2017 56 nesten

2018, 40 nesten

Samenvatting

In dit jaar van de Huiszwaluw zien we in de bebouwde kom van Breda de laatste jaren een stabilisatie van de broedende Huiszwaluwen. Aan de rand van de Lage Vuchtpolder is de voedselsituatie goed en er is altijd wel nestmateriaal aanwezig in de steeds vochtiger wordende polders. Vandaar waarschijnlijk de positieve resultaten.

Waterzuivering Nieuwveer laat een ernstige en onverklaarbare afname zien! We houden u op de hoogte.

Willem Veenhuizen

Huiszwaluw

(Ria Lambregts)

Een Zwaluw brengt nog geen zomer, maar als het zo doorgaat met ons klimaat hebben we heel het jaar zwaluwen.

Waarnemingen 1827-1996

Justin Jansen en Ruud Vlek hebben naar oude waarnemingen gezocht in archieven, in couranten en in musea waar geprepareerde vogels worden bewaard. Wat zij gevonden hebben is geregistreerd bij waarneming.nl.

Vroeger, laten we zeggen tot de Vogelwet 1936 in werking trad, werden alle vogelsoorten afgeschoten. Een uitzondering was onder andere de Ooievaar die als voorjaars-kindjesbrenger vanzelf een speciale, door allen gerespecteerde positie innam. Het was vroeger gebruikelijk dat jagers alles doodschoten. Pas als men de dode vogel bekeek en deze niet eetbaar was, maar door een enkeling als bijzonder werd beschouwd, werd deze opgezet. Aanvankelijk door particulieren maar na verloop van tijd werden de opgezette vogels aan een museum geschonken. In West-Brabant hadden de broeders van St. Louis in Oudenbosch een museum met opgezette dieren. De ouders van de kinderen op de kostschool wisten dat en droegen weleens een dood gevonden vogel over. De broeders hadden een eigen preparateur met de toepasselijke naam broeder Fitis. Broeder Floribertus zorgde voor het museum en broeder Servatius maakte de naambordjes in schoonschrift. Er zijn 63 waarnemingen uit West-Brabant gevonden die Justin en Ruud hebben ingevoerd. Bijgaand de lijst met oude waarnemingen. Enkele opmerkingen: 1. Er werden vinken gevangen met slagnetten. In Gilze heeft een vanger in één jaar 53 Ortolanen gevangen en dit is vastgelegd. 2. Breda en omgeving 7 t/m 16 van 1906 t/m 1912 was er blijkbaar een jager die zeldzame vogels schoot, vooral de zogenaamd schadelijke soorten als roofvogels; deze werden opgezet. 3. In 1954, 1955 en 1956 heeft er een Hop gebroed op Vredenburg bij Bergen op Zoom.

Worden wij nu wijzer van deze oude waarnemingen? Het geeft aan hoe het vroeger was, maar het betreft een lange periode van 1827 tot 1996. Tegenwoordig worden deze soorten en aantallen in één week gemeld. Door internet komen wij veel meer te weten over vogels, wat niet betekent dat het ook beter gaat.

Dit schrijft Nozeman over de Notenkraaker:

Caryocatactes, Nootenkraaker

Nozeman schrijft getwijfeld te hebben of hij de [notenkraker](#) (Nucifraga caryocatactes) al dan niet op moest nemen in zijn standaardwerk *Nederlandsche Vogelen*. Een broedgeval was hem namelijk onbekend: *"...want dat hy oit zeker is ontdekt geweest hier of daer in ons Land gebroed te hebben, is my tot hier toe, ondanks veelvuldige onderzoekingen niet gebleeken, en welke moeite we hebben genomen, om een echt Nest en de Eijeren van deezee Vogel te krygen of slegts te mogen bezien, wy hebben onze nieuwsgierigheid onvoldaan moeten laeten."*

Hedendaags wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat er zeker enkele broedgevallen van de notenkraaker in Nederland bekend zijn. Vooral na zogenaamde 'invasies', waarbij notenkrakers in grote aantallen in Nederland opduiken als wintergast, blijven soms enkele paartjes 'hangen' en komen tot broeden. De laatste grote invasie was

in 1968, toen waarschijnlijk meer dan 10.000 notenkrakers ons land bezochten. **Het daaropvolgende jaar zijn 1 tot 4 broedparen geteld, waaronder een nestvondst in Ulvenhout.**

Vogels met kuiven

Het is niet het vliegvermogen dat vogels tot een klasse apart maakt want ook vleermuizen en insecten kunnen vliegen en sommige vogels juist niet. Wat ze onderscheidt van alle andere dieren is het feit dat ze veren hebben. Wat zijn de voornaamste functies van de veren? Een vogel heeft ze nodig om te kunnen vliegen, om warmte vast te houden, om water af te stoten, als camouflage en voor uiterlijk vertoon. Een algemene regel is dat hoe vochtiger en warmer het klimaat is hoe kleuriger de vogels zijn. Een opvallende uitzondering op deze regel is de IJsvogel.

Mensen tooien zich, afhankelijk van de mode, nog wel eens met een kuif. Bij andere zoogdieren wordt de kuif nauwelijks gezien. Alle vogels zetten bij opwinding de kopveren op. Een paar verlengde kopveren spreken een flink woordje mee bij het uiterlijk vertoon, of deze veren zich nu direct aan de snavelbasis, op de 'neus' of boven op de kop dan wel op het achterhoofd bevinden.

Zoogdieren hebben informatieve, sprekende oren met een signaalfunctie. Vogels hebben wel prima oren, maar deze missen het informatieve, sprekende. Bij vogels heeft de kuif deze signaalfunctie overgenomen. En zoals het vogels betaamt is het een superlichte, inklapbare gestroomlijnde oplossing. Een bijna nooit-vliegende haan kan zich een kam veroorloven, maar verder zijn een lage luchtweerstand en licht gewicht de maatstaf.

Waarom een kuif?

De kuif is als het ware een uitklapbaar reclamebord met soms verrassende, contrasterende kleuren zoals bij de Hop voor extra effecten. De signalen zijn soortspecifiek en vormen een soort gebarentaal waarmee vogels hun stemming tot uitdrukking brengen. De signalen worden meestal gebruikt in conflictsituaties en bij de paarvorming. Ze worden vaak in combinatie gebruikt met zang of andere geluiden.

Een kuif onderscheidt je van de ander: je bent een man of een vrouw, de kuif kan aangeven tot welke soort je behoort. Een kuif vergroot je status als partner en als territorium-verdedigende man. Bovendien is een kuif de signaalversterker van de stemming en emoties zoals bij de verschillende reigersoorten. Vooral voor de wat socialere soorten is de kuif een uitkomst. Hiermee kan de stemming van een vogel in een groep direct opvallen. Toch is dit alles maar relatief. Dezelfde effecten zijn te bereiken met korte kopveertjes die recht op gezet kunnen worden. De Grasmus en de Vink kunnen zo een minikuifje opzetten. Ook een Kleine Karekiet zet in de paartijd zijn kopveren op tijdens de zang om mogelijke partners te lokken en rivalen af te schrikken.

Kuifvertoon is zelfvertoon in optima forma.

Het hoort bij het groter maken, imponeren en een trotse houding aannemen, vooral tegenover het andere geslacht, bijvoorbeeld bij futen. Dat vertoon moet ook nog goed in beeld gebracht worden. Afhankelijk van de soort kan dat betekenen dat de kop daarom gedraaid moet worden. Bij het imponeerritueel maken de Kleine Zilverreiger en Ralreiger hun opgezette kuif nog opvallender door de rug- en nekveren op te zetten. De mannetjes vertonen dit ritueel tijdens de balts maar doen het ook vaak in groepsverband. Soms wordt de onderlinge agressie uitgeleefd op een fraaie kuif. Het gaat dan om een regelrechte aantasting van waardigheid en zelfvertrouwen. Niet altijd hoeft het pikken in de kuif plaats te vinden. Een opklapbare kuif heeft dan

voordelen. Zo'n kuif is als een vlag, je kunt hem snel hijsen en als de omstandigheden dat vragen stilletjes strijken. Dit maakt veel gedoe zoals vechten overbodig.

Alleen voor de mannen?

Bij sommige vogels hebben ook de vrouwtjes een volwaardige kuif. Bij de Hop dragen zowel mannetje als vrouwtje een flinke kuif. Maar ze gebruiken die op verschillende momenten.

Hop
(Klaarb.nl)

Zo laat het vrouwtje zich tijdens de hofmakerij door het mannetje voeren. Ze gedraagt zich dan als een jong en maakt zich klein. Dat doet ze door de kuif plat te leggen, samen met de rest van de veren. Maar het mannetje richt dan zijn kuif op samen met de andere veren. De twee vogels zien er op dat moment heel verschillend uit.

Vele soorten eenden, waaronder Mandarijneend, Krooneend en Kuifeend, houden veel tijd over voor paarvorming- en baltsceremonies. Ze hebben een kuif die tijdens de balts wordt opgezet en misschien ook dient om soortgenoten te herkennen. Bij het mannetje van de Fazant versieren twee pluimpjes en een stukje gekleurde huid de kop. Evenals bij andere leden van de fazantenfamilie is het wijfje vaalbruin. Omdat ze op de grond nestelt en alleen de eieren uitbroedt, heeft ze in tegenstelling tot de mannetjes een goede schutkleur nodig.

Er zijn veel reigerachtigen die hun kop- en nekveren kunnen opzetten; deze eigenschap is bij de Roerdomp het sterkst ontwikkeld. De opgezette kraag is een imponeerstructuur die zowel in de balts als tijdens agressieve confrontaties wordt gebruikt. Bij de Lepelaar en de Kievit bezitten beide seksen een fraaie, ijle kuif.

Hans van der Sanden

Hans Klaassen

Samen met zijn maat Piet Dros neemt Hans dit jaar voor de tweede maal deel aan de cursus Van vogels kijken naar waarnemen. Het gaat hen vooral om de excursies, die ze erg leerzaam vinden.

Hoe belangrijk is vogelen voor jou?

De natuur in zijn algemeenheid heeft mijn bijzondere belangstelling, ik kan bijzonder genieten van bos, heide, weide, rivierlandschap en alle soorten kleinere biotopen. Graag zou ik ook meer willen weten van plantjes, insecten en paddenstoelen maar dat is te veel om te onthouden. Planten en paddenstoelen maken geen of weinig geluid. Vogels doen dat wel en dat maakt het voor mij leuk. Je kunt dus vogels waarnemen door de zang of het geluid zonder ze te zien. Als je de geluiden of zang dan herkent, zie je de vogel ook voor je. Schoonheid, het gedrag, zang en geluid van vogels fascineren mij.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

De West Brabantse Vogelwerkgroep is voor mij de club waar ik kennis en deskundigheid in een gezellige omgeving kan halen en uitwisselen met mensen met een passie voor vogels.

Waarom ben je lid geworden?

Passie voor vogels betekent voor mij niet alleen kennis van vogels maar ook kennis van landschap, milieu enz. Ik zelf heb al genoeg aan de studie en het herkennen van vogels. Binnen de Vogelwerkgroep zijn mensen die kritische kanttekeningen plaatsen of de vinger aan de pols houden als het gaat om milieuprojecten, landschapsprojecten en stedenbouw, met als doel de vogelstand te beschermen.

Wat is je mooiste vogelervaring?

Ik ben nog maar een beginner op het gebied van vogelen en wil er graag beter in worden. Inmiddels heb ik twee cursussen gevolgd bij de Vogelwerkgroep waar ik ontzettend veel van heb geleerd, in het bijzonder van de bijbehorende excursies. Tijdens de eerste excursie werden twee Waterrallen waargenomen. Iedere vogel die ik voor het eerst waarneem is voor mij een mooie ervaring. Er zijn nog heel wat mooie ervaringen te verwachten.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Een jaartje of wat geleden zat er een Kauw op een tak te snoepen van een vetbol die aan een kort touwtje hing. Ik had de bol opgehangen aan een kort touwtje met de bedoeling

dat hier alleen Koolmeesjes en Pimpelmeesjes van konden eten. Ik heb het touwtje dus langer gemaakt (50 cm) met de bedoeling het onmogelijk te maken voor de Kauwen om er bij te kunnen. Wat schetst mijn verbazing, de Kauw pakt met zijn snavel het touwtje, plaatst het touwtje onder zijn poot en pakt vervolgens nogmaals het touwtje en plaatst het onder zijn andere poot. Hij herhaalt dit om zo de vetbol omhoog te halen. Een dergelijke slimme actie verbaasde mij. Geen andere Kauw kende deze truc, alleen die ene.

Wat is je lievelingsvogel?

Mijn favoriete vogel is de Putter, prachtige kleuren en tekening met een vrolijke, vriendelijke zang.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Op vogelgebied ben ik nog niet actief. Wel probeer ik mijn omgeving en vrienden enthousiast te maken voor vogels door ze te attenderen op passerende vogels hun gezang, geluiden en gedrag. Ik doe ook elk jaar mee aan de vogeltelling van Vogelbescherming Nederland, waar ik uiteraard ook lid van ben.

Wat is het mooiste vogelland?

Nederland is voor mij nog een te ontdekken vogelland. Er zijn nog zoveel gebieden waar ik naar toe zou willen om vogels te observeren. De Wadden, het Markiezaat, Plan Tureluur enz.

Wat is je favoriete gebied in Nederland

Het Lauwersmeer hebben we twee jaar geleden bezocht en dat was indrukwekkend. Ik heb er vele interessante waarnemingen gedaan als: Reuzensterren, Citroenkwikstaart, Visarend en nog veel meer. Ook nog mijn best gedaan om een Gele Kwikstaart (foto) te fotograferen. Met een beetje mazzel heb ik mooie opnames kunnen maken. Het Lauwersmeer heeft heel veel te bieden, ik ga zeker nog een keer terug.

Jan Benoist

(foto's Hans Klaassen)

Rucphense bossen

Algemeen

De Rucphense Bossen bestaan grotendeels uit naald- en gemengd bos met hier en daar heidevelden, zandverstuivingen, brede zandbanen en weilanden. Het gebied is ongeveer 1200 hectare groot en eigendom van onder andere de gemeenten Rucphen en Roosendaal, Brabant Water, Defensie, particulieren en Natuurmonumenten.

Ligging en bereikbaarheid

Vanuit Breda gezien liggen de Rucphense Bossen in het zuidwesten, ze liggen ook ten zuidwesten van Rucphen. Het gebied is het beste bereikbaar via de parkeerplaats achter het Ossekopke in Rucphen aan de Postbaan 38. Even doorrijden bij het Ossenkopke en bij het infobord ligt een mooie parkeerplaats.

met kinderen, maar ook wij kunnen er genieten van een lekker biertje of taske koffie.

Wat is er zoal te horen en te zien

Wespendief, Havik, Sperwer, Buizerd, Boomvalk, Holenduif, Houtduif, Bosuil, Nachtzwaluw, Grote Bonte Specht, Kleine Bonte Specht, Zwarte Specht, Groene Specht, Boomleeuwerik, Zwarte Kraai, Kauw, Ekster, Gaai, Koolmees, Pimpelmees, Zwarte Mees, Kuifmees, Staartmees, Boomklever, Boomkruiper, Winterkoning, Roodborst, Gekraagde Roodstaart, Roodborsttapuit, Merel, Kramsvogel, Koperwiek, Zanglijster, Zwartkop, Tuinfluiter, Braamsluiper, Tjiftjaf, Goudhaan, Vuurgoudhaan, Grauwe en Bonte Vliegenvanger, Heggenmus, Graspieper, Boompieper, Witte Kwikstaart, Klapekster, Spreeuw, Appelvink, Groenling, Putter, Sijs, Kneu, Goudvink, Kruisbek, Vink, Keep en Rietgors.

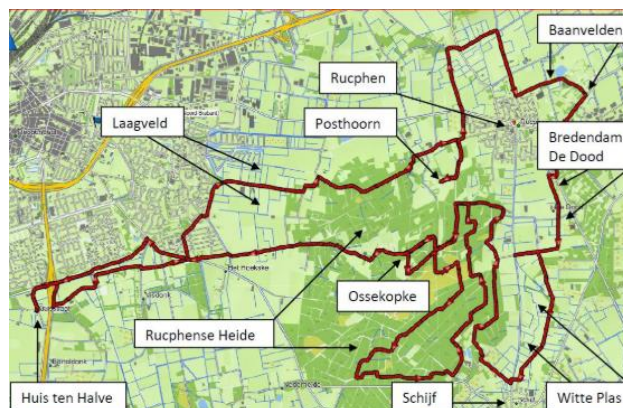
Jan Benoist

Beschrijving

Vroeger bestond dit gebied grotendeels uit saaie naaldbossen, maar door de jaren heen wordt het gebied steeds interessanter door de omvorming naar gemengd bos. Afwisselend zijn de brede zandbanen, de weilandjes en de heidevelden met soms ook kleine zandverstuivingen. Oorspronkelijk was dit een dekzandrug die een heide- en stuifzandgebied vormde. Daar is helaas niet veel meer van te zien. De Rucphense Heide is een militair oefenterrein dat onder voorwaarden dagelijks toegankelijk is. De militairen houden bij hun oefeningen rekening met natuur en milieu. Hier worden alleen oefeningen met voertuigen en te voet gehouden.

Mogelijkheden

De meeste wandelingen, de rode (3 km), de gele (9 km) en de blauwe (4 km) starten op de eerder genoemde parkeerplaats achter het Ossenkopke, op de hoek van de Schietbaan en de Posthoorn (beide straatnamen). Vanaf de parkeerplaats rechtsaf lopen en het recreatiepark rechts houden en het bos links. De paaltjes zijn schuin afgezaagd en wijzen in de richting van de wandeling. De groene route (6 km en zeker ook de moeite waard) start op een heel andere plek namelijk aan de Nederheidse baan, hoek Roosendaalse baan. Loop voorbij het infobord langs het huis aan de Roosendaalse baan nr. 44-23 en ga bij de ijzeren slagboom meteen rechtsaf. Volg vanaf hier de groene paaltjes. Het Ossekopke is een geliefde uitspanning vooral

Rode Wouw (Milvus milvus),

Jazeker bijzonder! De laatste jaren worden in ons land broedende Rode Wouwen waargenomen, vooral in het oosten. Ze zijn afkomstig uit de aangrenzende gebieden in Duitsland. Bovendien kunnen we ze vaak treffen op de trek, in voor- en najaar. Zelfs bij ons in de buurt zag Harry Janssen op 31 oktober een exemplaar overvliegen in de Haagse Beemden.

De Rode Wouw is herkenbaar in de lucht als een slanke roofvogel met smalle vleugels en een diep gevorkte staart, die vaak beweegt. Ook 'wiegelt' hij in de vlucht, net als de kiekendieven doen. En de lichte, meer wittige vlekken op de ondervleugel vormen ook een goed kenmerk.

Rond 1852 heeft er waarschijnlijk een exemplaar gebroed in Noord-Brabant (Avifauna van Noord-Brabant). Er werden toen al geregeld Rode Wouwen gezien.

De laatste zes à zeven jaar worden ze steeds meer gezien. Zeker dit jaar, in oktober. Op verschillende trektelposten in ons land zijn behoorlijke aantallen gezien en geteld, bijvoorbeeld 17 bij Uden, 19 bij Veenendaal (Sovon). Dat was nog nooit eerder gebeurd, zoveel doortrekkende Rode Wouwen. Ook in andere delen van Nederland werden er meerdere geteld.

Vanaf de jaren tachtig is de Rode Wouw een onregelmatige en zeldzame broedvogel geworden. In hoofdzaak in het oosten van ons land. In Oost-Brabant (2014) en in een van de bossen in onze omgeving (2018), is een succesvol broedgeval gemeld. Het betreft vaak vogels uit aangrenzende Duitse en Belgische natuurgebieden.

In de periode 2008-2017 hadden we maar liefst 33 broedpogingen, niet allemaal succesvol maar toch, een hoopvolle ontwikkeling.

De Rode Wouw breidt zijn broedgebied uit in meer westelijke richting, vandaar de recente vestigingen in uitgestrekte bosgebieden in Oost-Nederland (Gelderland en Overijssel); wie weet komen er straks meer vestigingen in Noord-Brabant.

Willem Veenhuizen

Geraadpleegde literatuur;

Avifauna van Noord Brabant 1967, Van Erven e.a.

Atlas van de Nederlandse Broedvogels, 1979. Natuurmonumenten, SOVON

Atlas van de Nederlandse vogels, 1987. SOVON

Atlas van de Nederlandse Broedvogels, 2002. SOVON

ANWB Vogelgids van Europa, Svensson, 1999.

Broedvogels in Nederland in 2016, Sovon Rapport 2018/01

Limosa: 91.1. 2018, Broedende Rode Wouwen in Nederland in 1976-2017, Stef van Rijn.

Rode Wouw in onze omgeving

(foto's R. Wouters)

Waarnemingen

aantal	soort	Datum	Gemeente	Plaats	Waarnemer
1	Koereiger	31-10-2018	Steenbergen	Schelde-Rijnkanaal - noord	Adri Clements
2	Kleine Zilverreiger	16-9-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Deeneplaatweg - Noord	Cees Janssen
1	Purperreiger	4-8-2018	Breda	Lage Vuchtpolder	Bas Gerrits
2	Zwarte Ooievaar	24-8-2018	Baarle-Nassau	Merkske - De Broskens	Jan Benoist
20	Ooievaar	17-9-2018	Breda	Westerpark	Marjo Lips
9	Lepelaar	5-10-2018	Moerdijk	Willemstad - Zwanenmeer e.o.	Adri Clements
550	Grote Canad.Gans	15-9-2018	Breda	Hoge Vucht	Cees Janssen
4	Casarca	25-10-2018	Breda	Markdal	Martin van Leest
2	Mandarijneend	4-10-2018	Breda	Markdal	Rutger van Ouwerkerk
6	Smient	29-9-2018	Breda	Waterakkers	Leo Nagelkerke
40	Wintertaling	12-10-2018	Breda	Galder - Galdersche Heide	Hannie van Gils
10	Krooneend	10-9-2018	Bergen op Zoom	Markiezaat - Kraaijenberg e.o.	Jan Benoist
2	Tafeleend	21-8-2018	Alphen-Chaam	Chaa - Schalleven e.o.	Jan Vermeulen
3	Grote Zaagbek	13-10-2018	Steenbergen	Volkerakmeer - Dintelse Gorzen West	Mitchell Krijnen
3	Wespendief	26-8-2018	Alphen-Chaam	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Marjo Lips
1	Rode Wouw	31-10-2018	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Harry Janssen
1	Slangenarend	15-9-2018	Steenbergen	Dinteloord - De Oude Prinslandse Polder west	Gert Bouwmeester
1	Ruigpootbuizerd	22-10-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Lijnoorden	Ger Duijf
1	Visarend	12-10-2018	Drimmelen	Brabantse Biesbosch - Noordergat van de Plomp	Raymond van Breemen
18	Patrijs	25-8-2018	Drimmelen	Hooge Zwaluwe - Polder Oude Moeren	Mathilde Marijnissen
1	Waterral	18-10-2018	Breda	Mastbosch - Kogelvanger	Hannie van Gils
2	Kraanvogel	31-10-2018	Baarle-Nassau	Castelre - Merkske - Castelresche Heide	Harry van Vugt
106	Goudplevier	25-10-2018	Steenbergen	De Heen - Heensche Polder midden	Adri Clements
1	Bokje	26-10-2018	Breda	Bavel - Gilzewouwerbeek	Harry van Vugt
12	Watersnip	19-10-2018	Breda	Rooskensdonk	Cees Huijben
1	Houtsnip	29-10-2018	Oosterhout	centrum e.o.	Jan Boers
2	Groenpootruiter	14-8-2018	Breda	Galder - Galdersche Heide	Hannie van Gils
11	Witgat	19-9-2018	Alphen-Chaam	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Jan Vermeulen
1	Bosruiter	18-8-2018	Steenbergen	Volkerakmeer - Dintelse Gorzen Oost	Leo Nagelkerke
1	Velduil	6-10-2018	Breda	Hooijdonk	Ger Duijf
2	Nachtzwaluw	1-8-2018	Breda	Mastbosch	Bas Gerrits
2	Ijsvogel	13-10-2018	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Kees Wijnen
1	Hop	29-9-2018	Breda	Markdal	Harry van Vugt
1	Draaihals	18-8-2018	Alphen-Chaam	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Harry van Vugt
1	Boomleeuwerik	3-10-2018	Alphen-Chaam	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Sandra Aarts
1	Grote Pieper	2-10-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Marjo Lips
1	Noordse Kwikst.	2-9-2018	Breda	Rooskensdonk	Rutger van Ouwerkerk
1	Grote Gele Kwikst	13-10-2018	Breda	Boeimeer - Oost	Cobien van 't Riet
1	Gekr.Roodstaart	14-8-2018	Breda	Galder - Galdersche Heide	Hannie van Gils
3	Paapje	15-9-2018	Steenbergen	Volkerakmeer - Dintelse Gorzen Oost	Richard de Jonckheere
1	Tapuit	19-10-2018	Breda	Rooskensdonk	Cees Huijben
1	Beflijster	31-10-2018	Baarle-Nassau	Castelre - Merkske - Halsche Beemden	Harry van Vugt
1	Baardman	7-10-2018	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Polder Maltha	Piet van Iersel
4	Kruisbek	24-10-2018	Alphen-Chaam	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Jan Vermeulen
4	Appelvink	8-9-2018	Breda	Teteringen	Richard de Jonckheere

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond v. Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Polen	Jan Benoist	polen@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fisscher	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Watervogels	Harry van Vugt	watervogels@westbrabantsevwg.nl	4e Bergboezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Weidevogels	Biek Smetsers	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Harry Janssen	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl			

Momenteel is vacant de functie van coördinator Werkgroepen

Foto's van onze leden

Patrijs

Kerkuil

Chris Schenk

